

Lleida

Revista d'informacions i estudis.

SUMARI

TEXT

* * *	J. Maragall.
Confesions-Al marge de «L'home perdurable»	Humbert Torres.
Cançó del vianant	Ramón Xuriguera.
Lleidatans d'ahir i lleidatans d'avui.-Xavier Gosé	Alfred Pereña.
Records d'infància.- Batalla d'Ilerda i victòria de Juli Cesar	M. Serra Bartra.
El camp de la jove.	Albert de Quintana.
Paraules. - «Càntir-Selló»	J. Viladot Puig.
Notes folk-lòriques -La llegenda de Vilagrassa.	Josep A. Badia.
Llibres i Revistes	R. i T.
Plana dels que comencen-Tarda autumnal	Antoni R. Forcat.
Garba-Noves comentades	

GRAVATS

Xavier Gosé	
Quadro pòstum.	Per Xavier Gosé.
Aspecte de la Sala Gosé	Foto Farràn.
Apunts i dibuixos	Per Xavier Gosé.
Apunt del natural	Per J. Sanàbria.

Pauli Costa

Reparació de bàscules

Treball garantit per dos anys

Taller: Passeig Pi i Margall, 14

Per encàrreg: Teléfon, 560

LLEIDA

Ferros ** Ferrreteria ** Carbons

Magatzems FLORENSA

BLONDEL LLETRA I

LLEIDA

FÀBRICA DE MOSAICS HIDRÀULICS

JOSEP PUJOL

Carretera de Barcelona (Plaça Murmuradors) - Teléfon n.º 234

LLEIDA

Joan Porta

Corredor de Comerç col·legiat

Plaça de la Sal, 13 i 15 pral.

Telèfon, 341. -- LLEIDA

LLEGIU:

La Llicó de la Història

(Cap a un mon nou)

de JOSEP LLORD

De venta: Quiosc de V. Caselles

Plaça Llibertat - LLEIDA.

FÀBRICA DE PEDRA ARTIFICIAL
MOSAICS HIDRÀULICS

DE

JOAQUIM SIMÓ

Plassa del Pintor Morera, núm. 4

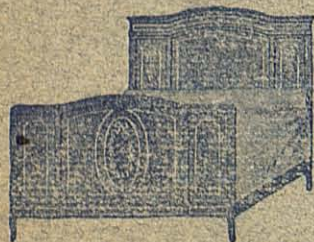
(enfrent del Musev) - LLEIDA.

Es faciliten tota classe de pressupostos.

Especialitat en Ciment Armat. - Dipòsits i

Rentadors. - Vigues. - Terrasses. - Ponts. -

= = Tuberíes de totes classes. = =

LA MILLOR CASA DE MOBLES

“ ARMENGOL ”

Nom Comercial Registrat

Rambla de Ferran, 16.

Teléfon, 103

(Baixos de la Fonda d'Espanya)

LLEIDA.

Un llibre que us impressionarà!

ERNESTO BOZZANO

Els enigmes de la Psicometria

Traducció, notes i próleg del

DR. HUMBERT TORRES

**Interessa a tots aquells a qui preocupen
els problemes de l'ànima i de l'altra vida**

Demaneu-lo a llibreries i kioscs.

CEREBRINO MANDRI

Verdadero específico
del dolor nervioso o
reumático, desapareciendo por
rebeldes, que sea.

Cura el dolor

de cabeza,
neuralgias
(Faciales,
Intercostales,
de riñones, Ciática) y las
molestias periódicas pro-
prias de la mujer

PREVENTIVO Y CURATIVO DE
LA GRIPE
NUNCA PERJUDICA

MANERA DE TOMARLO:

Para el dolor de cabeza, neurálgias diversas, molestias periódicas de la mujer, una cucharadita disuelta en agua, una, dos, o tres veces con media hora de intervalo. En el reumatismo febril, una cucharadita tres o cuatro veces repartidas durante el día en la misma forma. En las enfermedades dolorosas crónicas han de tomarlo ocho días de cada mes en ayunas, y una o dos veces caso de presentarse el ataque de dolor. Usado en esta forma y siguiendo siempre el consejo del médico se logra vencer enfermedades dolorosas arraigadas y aliviar siempre grandemente a los enfermos.

Preparado por Francisco Mandri,
Médico y Químico Farmacéutico.

ESCUILLERS, 6 BARCELONA

DISPONIBLE

Impremta Granada

de «LIBRERIA NUEVA»

Inauguració - Major, 32 - Lleida
Treballs comercials.

Impresos en relleu.

Lleida

Revista d'informacions i estudis.

Direcció i Administració: Curme, 6-2.^{on}

Preu 50 Cèntims

⊗ ⊗ No es retornen els originals. ~ Dels treballs publicats en son responsables llurs autors. ⊗ ⊗

*
* * *

Torno de la dolçor de les muntanyes
i de veure el mar blau de dalt dels cims;
tot era ple de llum i d'alegría;
pels plans brillaven tremolant els rius.
Tot era prop i lluny, i tot tenia
com una resplendor d'eternitat;
aquell repòs que l'ànima somnia
per quan aquest camí s'haurà acabat.

JOAN MARAGALL.

**Aquest número ha passat per
la censura governativa.**

Confessions

(Al marge de «L'home perdurable»)

I

Unes paraules, primer

El llibre de Chesterton suara aparegut, a propòsit del qual tan soroll de crítica i propaganda s'ha fet, (fora de tota justa proporció, al meu entendre), té, si més no, el mèrit de reproduir temes eterns i fonamentals que, a casa nostra, sigui per defecte temperamental de raça, sigui per deserció dels esperits lliures i informats, no venen tractats més que del camp reaccionari. I com si al món res no s'hagués dit de definitiu en oposició a les dues idees essencials i a cada una de les accessòries que, amb màxima grapa de sofista, exposa el gran literat i el petitíssim filòsof anglès, aquesta és l'hora que ni una sola veu dissonant s'ha aixecat francament entre nosaltres, com si per nèixer ja amb la veritat a la butxaca,—segons la gràfica expressió de Josep Pla—ací tots fossim uns, és a dir, a la manera ideològica de Chesterton.

A la minça veu discordant que s'alça en aquestes planes, trencant la que sembla una fàcita conspiració de silenci, no la deté ni la magnitud del tema, ni la pròpia escassa força que coneix, ah!, més que ningú, i li pesa, més que tot això, un irrefrenable impuls d'esbatanar les potències. Sab, també, que và en bona companyia: la flor de la intel·ligència. I creu, en fi,—i això l'aconhorta,—que la tèssi antichestertoniana, trobarà, a Catalunya, igual o major ressò que la contrària; i ben o mal exposada, més aviat el darrer que el primer, satisfarà a algú que havent llegit la gran

decepció que és «L'home perdurable», vulgui saber, o rememorar, si hi ha alguna cosa, això és, alguna altra raó, a l'altra banda de la barricada... ideològica.

Tot escrivint, em faig la següent reflexió: quina llàstima que A, B, C, o... N, no hàgin demanat la paraula i posat les peres a quarto al brillant literat anglès. Tot aquell que passi els ulls per aquestes ratlles, posarà un o deu noms, ben coneguts i prestigiosos, en les inicials escrites per mi. Tothom calla, però.

No crec que, per a justificar el sistemàtic silenci dels esperits lliures de Catalunya per aquests grans problemes, hi tingui cap relació la situació actual, car el fenomen és anterior a ella, gairebé diriem paral·lel al nostre tan vantat renaixement. I com, al menys per una forta i nombrosa selecció, no es pot suposar-la desconexada dels diversos termes del problema que hi ha plantejat en les planes del llibre que comento, és forçós arribar a una conclusió dolorosa: que l'actual constel·lació ideològica de Catalunya és de desinteressament i deserció davant de les coses més dignes d'ésser meditates per l'home. Tot i l'aparatosa florida humanista que pregonem als quatre vents.

De la idea de Déu

Quan un hom arriba a certa edat, per poc que el seu temperament l'hi predisposi, ve un moment que es fa una composició de lloc. Aquest és el meu cas, i, natu-

ralment, he arribat, pel meu us particular, i sense el més petit propòsit d'irradiació, a algunes conclusions, tan provisionals i relatives com corresponen a un habitant d'aquest minúscul gra d'arena, que és el nostre petit món, per al qual, la grandiosa realitat que ho emplena tot, és plenament inimaginable. Moltes vegades, meditant sobre aquestes coses, i com a migrat terme de comparació, he pensat com, per a un animal submarí, que neix, viu, i mor a uns quilòmetres de profunditat, fins emprant mitjans d'expressió adequats a la seva mentalitat, seria completament impossible de donar-li una pàl·lida idea de la magestuosa vida que, uns quants mils metres amunt, riu, canta i ens extasia de bellesa en l'explendor d'una natura exuberant. Talment, l'home davant l'univers; amb l'enorme diferència, però, que si sap hi ha un incognoscible, està segur de sa realitat, i empès per l'afany de saber i ajudat per la seva intel·ligència, mai no parará fins a penetrar, cada dia més, el misteri que l'envolta.

Caldrà que us digui que sento la necessitat imperiosa de creure en una intel·ligència universal a la qual les religions han nomenat Déu? Ja sé que és difícil admétrela, car quan l'espiritualisme deista haurà fet tots els raonaments demostrant l'existència de Déu, aquests frontollen amb aquesta senzilla pregunta: i després de Déu, que hi havia? Però encara és més difícil negar-la, aquesta intel·ligència infinita, puix tots els arguments de l'ateisme es dissolen davant d'aquest postulat indiscutible: no hi ha efecte sense causa; la magnitud de l'efecte està en relació amb la magnitud de la causa. De manera que, la infinita intel·ligència, ens és incomprendible, inabastable; però la idea d'un Univers que es realitza a si mateix, amb manifesta finalitat intel·ligent, és absurda. En resulta que

no ens hem de fer il·lusions; el problema de Déu, és plenament insoluble, car ni una raó hi ha prou definitiva per acceptar-lo o negar-lo. Només hi ha una manera de presentar les coses sense oferir dubte, i aquesta és la d'un Déu personal i extracòsmic, com el que propugna Chesterton: llavors, tots hem d'ésser ateus.

Si em pregunteu si estic cert que aquest rellotge l'ha fet un rellotger, hi posaria les mans al foc. No em demanéssiu, però, si és alt o baix, francès o italià, ros o brú, simpàtic o antipàtic, ni quants anys té, ni com ni de quina manera feu el rellotge. No us podria respondre. *Però sé que hi és*, i parlant de Déu, gairebe amb això m'he d'accontentar.

El principi de causalitat, toscament exposat en l'anterior exemple, un dels més forts que poden formular-se en demostració de Déu, no es pot ignorar que ha estat objecte d'impugnacions serioses. Cal llegir, a propòsit d'això, Schopenhauer. Diu: «la causalitat, és a dir, el canvi produït en les coses per un canvi immediatament anterior, no es refereix més que als *estats* o *formes* de les coses, no pas a la cosa *en si*, a la seva essència mateixa, i és abusiu creure's autoritzat a posar la qüestió d'una causa del món. Tal és l'origen de la *prova cosmològica* de l'existència de Déu, demostració en res justificada, prenent que de l'existència del món es pot concloure, retrogradant les causes, a una no existència del món que hauria precedit a la seva existència; arribant, en cert sentit, a una terrible inconseqüència: la de suprimir, purament i simplement, la mateixa noció de causalitat de la que treia tota sa força, car es deté en una causa primera, refusant anar més lluny, acabant així sa obra, en certa manera, per un parricidi». Aquesta objecció de Schopenhauer és, no cal dissimular-ho, impressionant. No obstant, refle-

xionant-hi una mica, l'efecte minva. En primer lloc, l'eminent filòsof, comença per declarar totalment insoluble el problema del començament i de la fi de les coses. Per això, del món, en cerca sols *el que és*; i per a Schopenhauer el món és, en essència, *Voluntat*, una, indestructible, eterna, infinita; i objectivant-se en representacions il·lusioneries, fictícies i pasatgeres, *coses* emplenant el món, emanades de la *Voluntat*, que ni ha tingut origen ni tindrà fi. Tal és la fèsi de l'immortal pensador de Dantzig. I bé: hi ha una diferència essencial entre la *Voluntat* de Schopenhauer i el Principi Causal de certes filosofies religioses? No hi sabem veure més que un joc de paraules, car la dificultat filosòfica del començament d'aqueixa voluntat roman intacta. La *Voluntat* de Schopenhauer no pot ésser la causa de l'Univers; no n'és més que el contingut o el substractum. Li dona un nom nou, que té un significat semblant a l'*Intel·lecte actiu* d'Averroes, a la *Natura naturans* de Spinoza, a la *Cosa en si* de Kant, al *Principi únic* del monisme, al *Principi diví* de les religions. Com ho ha dit Godet, un dels més lúcids comentaristes del filòsof, la *Voluntat* de Schopenhauer, com explicació de l'*origen* del món, com a *causa* del mateix, és igualment inacceptable, car totes les causes son *en* el món i, per això mateix, no poden ésser causa *del* món. De manera que una causa primera, arbitràriament insertada en un punt del temps, o volent fer començar el temps, és una contradicció de termes, tant per la primera molècula del dogmatisme materialista, com pel Déu del dogmatisme religiós.

La veritat és que tals modalitats de l'In-

cognoscible, s'equivalen i es contrapesen exactament a la nostra raó. Bozzano tractant aquesta magna qüestió, diu que deuria concloure's així: L'home de ciència materialista, obstinant-se a interpretar materialísticament tota cosa, acaba per fer més que mai misterioses totes les coses; l'home de ciència espiritualista, reconeixent que hi ha una sola cosa misteriosa, ve a donar-se raó de totes les coses. En el primer cas, la ment humana entra en el càos; en el segon, reposa, es tonifica i s'orienta.

I dit això amb tota la sinceritat d'un home fonament religiós, he d'afegir completant el meu pensament, que si crec en una intel·ligència Infinita, soc plenament ateu del Déu de totes les religions; d'un Déu que amb tot i ésser Infinit, té una forma; qu'éssent l'absolut, és, també, el relatiu; qu'éssent la perfecció infinita, té les mateixes passions que l'home; que éssent una intel·ligència totpoderosa, segons les sagrades escriptures s'ha equivocat diverses vegades en la seva obra; un Déu tan petit, que és fet a imatge i semblança de l'home; un Déu que, com el gran cacic del Cosmos, fa favors a uns quants elegits. En una paraula: les religions positives i dogmàtiques, amb la seva irrisòria idea de Déu, han fet tot l'ateisme i tota la irreligiositat dels nostres temps.

Aquest, no és el meu Déu. Jo he conegut, en la vida de la terra, moltes persones moralment superiors al Déu de les religions.

I bé: aquest Déu tan petit, és el de Chesterton. I aquest Déu, és el que, en un incompreensible *fiat*, hauria creat del no-res, tot ço que existeix.

HUMBERT TORRES.

(Seguirà)

Cançó del vianant

Atansa el llavi, xavala
que el flasc d'aquest dematí
l'empenta al meu pit eixala;
fés el llavi prop de mi
que fé la color del vi
i arbora com una gala.

No veus la boira atapida
que priva de donâ un pas?
Mira'm l'orella arraulida
i la gelebror del nas
i els dits enrampats pel glaç
sota la bufanda humida.

Fes-te aprop que hi ha cabuda
per fimbrar-te, al meu costat:
dona'm la boca molsuda
i obre l'ull reviscolat
que si ens apar de bon grat
repetirem la beguda.

Per matâ el gebre de fora
desferma el bocoi pel broc,
emplena el got en bonhora,
arronça fions al foc,
emmena la porta a joc
i asseu-te a la meva vora.

El flasc de la torrentera
frisós d'occir l'aladern
m'ha fet tombâ el pas enrera.
Mals dimonis de l'infern!
per cremâ el cor de l'hivern
no hi ha com una hostalera.

Tu que tens la galta fina,
hauries llençols de llí
i penjolls d'or a la sina...
Fés el llavi prop de mi
que fé la color del vi
i encén com una metzina.

RAMÓN XURIGUERA.

Lleidatans d'ahir i lleidatans d'avui

Xavier Gosé

Amb la figura de Xavier Gosé, prosseguim avui el nostre programa que consisteix en fer conèixer els homes, la significació dels quals, en alguna de les activitats de la vida ciutadana, mereixi la lloa i el reconeixement del poble.

Els que han sigut i els que son, els decesos i els actuals, alternaran en aquestes planes que representen, pels primers, un tribut a llur memòria, i pels que encara són entre nosaltres, la complença amb que veiem llur obra.

XAVIER GOSÉ, artista excels i únic! 1877-1915. Trenta vuit anys de vida humana fugissera. Vint només, escadussers, de maduretats de treball i de producció sublim.

Gosé. Un nom lleidatà que conegué la glòria més difícil: triomfar, imposant la seva escola personal, en els centres mundials del refinament i de la depuració més exigents de l'art.

La valor de la seva obra? Tota la profunda i subtil psicologia europea dels deu anys abans de la gran guerra, ha quedat gravada en els seus dibuixos i pintures.

París, Londres, Berlín, feren acatament, plens d'admiració, al geni de'n Gosé.

Tota una època històrica viurà eternament a través dels selectes fruits que el talent privilegiat i la sensibilitat exquisida d'aquest nostre artista, amarat i posseït de l'esponjosa ànima del temps en que visqué, ens ha deixat amb tanta abundor.

Quin dol pensar en ço que hauria pogut fer, encara, si la seva vida no s'hagués trencat tot just, arribada a mig camí!

* * *

Un dels tresors més rics que conté nostre *Museu d'art* és, sens dubte, l'extensa

col·lecció d'obres que guarda de'n Xavier Gosé.

No son sols les obres que es veuen penjades a les parets de la sala dita de'n Gosé i que tothom pot admirar, ço que tenim d'ell a Lleida. Hi ha guardades, además, a la Secretaria del Patronat, una quantitat important de carpetes, llibretes i blocs que contenen centenars de notes, apunts i estudis que l'artista copsava al passar pels llocs de la seva convivència, i és allí on es pot estudiar pels intel·ligents la tècnica, el *métier* que emprava l'artista per a aconseguir els efectes meravellosos de la seva obra.

Tota aquesta riquesa d'elements, que fou cedida generosament per la família de Gosé, espera l'hora de poguer ésser instal·lada en forma deguda quan el *Museu* sigui engrandit o instal·lat en altre lloc més apropiat, amb la qual cosa aquesta institució de cultura artística guanyarà de valor extraordinàriament.

No sols ara, sinó temps a venir, el Museu de Lleida serà estimat en vàlua i importància, per ésser guardador de les obres de'n Gosé.

* * *

Encara que nat circumstancialment fora, Xavier Gosé ha estat sempre incluit entre els fills de Lleida.

XAVIER GOSÉ

1877-1915

Quadre pòstum (inacabat) del malaguanyat Gosé.

Aspecte de la Sala Gosé en el Museu Morera.

Una raó poderosa justifica aquest fet i és la del lleidatanisme incontrastable de llurs progenitors, els quals, traslladats a Alcalà d'Henares per exigències de la professió del cap de família, vegéren, vers l'any 1877, el nou vingut en aquella ciutat, de la que n'eixiren als dos anys escassos per anar-se'n a viure a Barcelona.

Aquell nadó d'Alcalà d'Henares, lleidatà per l'engendrament i per l'aire que anà respirant en el si de la llar, fou educat a Barcelona on hi descapdellà les primeres inquietuts i on escoltà la veu interna de l'Art que ja el cridava per assenyar-li l'ample horitzó que havia d'assolir després.

Aquesta veu fou precisament la que el portà a la capital de França no acomplerts encara els 20 anys, però plé de totes les esperances i d'aquell esperit de lluita que tant havia d'emprar-lo a fons, anys després, per a afermar la seva personalitat.

De molt jove net es sentí inclinat al dibuix. Posseïa una afició insistent i profunda que arrelà aviat amb la força d'una idealitat gens comuna.

Col·laborà en alguns setmanaris llavors existents i amb preferència a l'«Esquella de la Torratxa», de Barcelona.

Els pocs mitjans de que disposava no foren obstacle perquè ell es traslladés a París on començà un romiatge de privacions i d'esforços, vensuts poc a poc per l'energia i la constància esmerçades en la tasca de sobressortir i fer-se un nom.

Ho aconseguí; però, al cap de quants afanys! Els primers anys foren plens de sacrifici. Allotjat en un quint pis del carrer Champagne Bemier en companyia d'altres enlluernats pel brill de l'Art, treballà de ferm lassat de calor a l'estiu i servint-li de calefacció a l'hivern el fum de les cigarretes i el baf de tots els companys de bohèmia.

Quan començà a obrir-se pas ho feu

amb certa rapidesa. Les principals revistes de París acceptaren sa col·laboració en la que hom hi admirava la puresa de linies del novell dibuixant.

Les planes de *Modes*, *Elegancies*, *Mundial Magazine*, *Le Rire*, *Gran Mundo*, *Forma* i *Fémina*, foren els clarins que anunciaren la fama de l'artista i llurs triomfs ressonants.

Aquests, però, remoguts per envejes i baixes passions, s'entel·laren una mica quan Gosé, frapat per la coquineria de certs desagraïts, es vegé despedit per la major part d'empreses, les quals, a manca de millor argument, pretextaven que els seus dibuixos eren massa espanyols.

No li restà temps, però, d'entristir-se, car als pocs dies el cridaren d'Alemanya per col·laborar a varies revistes pagant-li els dibuixos al preu que volgué. *Jugend* i altres revistes de molta fama s'honoraven figurant el nom prestigiós de Gosé entre els seus col·laboradors.

Els crítics de l'època l'emplenaren d'elogis col·locant-lo a l'altura d'artistes tan interessants com Toulouse Lautrec i Auvrey Baisiley.

L'any 1912 guanyà el primer premi en el concurs de cabelleres instituit per *Fémina*, i les revistes de modes li pregaren que els hi fes dibuixos nous cada setmana. Il·lustrà llibres i publicacions d'autors i editorials de gran fama.

Feu exposicions a París, Londres, Brussel·les, Berlín i Barcelona que'l colmaren de consideracions i de prestigi.

Assolí la veritable glòria.

* * *

En Gosé feu poc la vida lleidatana. Però que l'estimà pregonament en el fons del seu cor, en tenim nosaltres belles proves. Quan en 1912, junt amb altres companys, organitzaven al Saló de la Pàheria,

l'exposició dels artistes lleidatans, ens dirigirem a en Gosé demanant-li la seva col·laboració i que ens enviés unes mostres del seu art per a que ací poguessin ésser admirades. La seva contesta fou càlidament coratjosa per la nostra idea, i en termes afectuosíssims de gran amor per Lleida, ens deia que ens remetia tota la col·lecció d'obres darrerament fetes, que aleshores tenia exposades a Brussel·les.

I efectivament, pocs dies després, quatre o cinc caixes arribaven de París contenint unes cinquanta obres del genial artista, que constituïren el lot més nombrós de l'exposició.

Poc temps després, potser el mateix any, vingué a Lleida, per tal de fer una visita a la seva família i enterant-se de que en Vinyes dedicava un concert anyal a la ciutat estimada, ell es cregué també en l'obligació d'ofrenar-li una mostra del seu art i, al efecte, proposà a l'Ajuntament se li deixés confeccionar el programa de les festes de l'any pròxim, cosa que fou acceptada amb evident complaença; un cop eixit el dibuix de les mans de l'àgil artista, se'l disputaren les empreses litogràfiques catalanes per tirar-lo. Cridà fortament l'atenció.

* * *

Gosé fou un artista que, involuntariament, potser, conegué la glòria de fer molts imitadors. Formaven legió els que el copiaven amb més o menys desaprensió, cercant aquella nota fina, segura i elegant que constituïa el secret de la seva original *manera*.

Vegi's sinò les revistes, tan franceses com espanyoles, d'aquella època.

I avui, encara, la influència de'n Gosé és tan palesa, que cal només comparar els trassos d'un Ribas, d'un Penagos i d'una pila més que podríem anomenar, amb els que en Gosé innovà pocs anys enrera, per comprendre-ho clarament.

I no parlem ara del plagi descarnat, mal que ha enrondat freqüentment l'obra de'n Gosé, perquè aquest ha estat damnat ja per molts coneixedors, i ho ha estat d'una manera ardida en les planes de «La Esfera» pel crític d'art Josep Francés, ara de poc.

El personal estil del nostre dibuixant, la ductilitat de línea, àgil per a dir tots els matissos, dignificar detalls i fixar esvelteses, seduïa i és lògic que això ocorregués a tots els conreadors del llapis amb la claredat d'una escola nova i sòlida per afegidura.

No és estrany, doncs, que tingués adeptes i imitadors i àdhuc plagiaris.

* * *

Al esclatar la gran guerra, Gosé, qui malgrat l'haver viscut tants anys entre els francesos, no volgué mai perdre la nacionalitat, desfet i malalt, ferit de mort, se'n vingué a Lleida amb l'esperança de trobar-hi la salut perduda en la voràgine parisenca.

Ni la bonior del clima, ni l'afecte dels seus pogueren evitar-li el traspàs, el qual ocorregué el 16 de Març de l'any 1915, voltat de familiars i de bons amics que, plens de dolor, es donaven compte que amb la mort de l'artista desapareixia una ma mestra i el fundador d'una escola.

Poc temps després de mort fou recollida la copiosa obra que deixà en Gosé al seu taller de París. I organitzada pel *Círcol Artístic* de Barcelona, es celebrà en aquesta darrera ciutat una esplèndida exposició pòstuma, revestida de totes les sollemnitats d'un homenatge al gloriós artista. Fou també aleshores que el Patronat del *Museu* de Lleida feu una acurada tria de les obres més capdals de'n Gosé, que havia de guardar en una de les seves sales.

I fou també amb motiu d'aquesta exposició que entre els artistes catalans, prengué peu la iniciativa dels nostres compatricis en

Gili i Roig i Borrell i Nicolau de, perpetuar a Lleida, en un suggestiu marbre, l'admira-
ció i l'eterna recordança que el nom i l'obra
de'n Gosé mereix.

Malhauradament, aquesta bella iniciati-
va s'ha esfumat segurament per la fredor
d'ací.

¿No hi haurà, ara, qui la remogui i la
porti a terme, pagant així el deute que

amb la memòria de'n Xavier Gosé estém
en descobrir?

Fa venir les llàgrimes als ulls veure
com Lleida segueix tan insensible als deu-
res morals i de justícia envers els seus
homes i les seves coses d'una valor espiri-
tual imponderable.

ALFRED PEREÑA. X

Records d'infància

Batalla d'Ilerda i victòria de Juli Cesar

ERA l'any 1891 quan estudiàvem
història d'Espanya al nostre
Institut.

Estàvem sempre xirois, i l'edat ens sug-
geria una barrila de bona llei. Recordo ara
que un condexeble—que no anomeno per-
què està proper a ésser mestre en Gai Sa-
ber—, feia, llavors, versos cercant els
consonants als cognoms dels companys.
I així, jo li deia: «Atilio Sales Camps» i,
ell afegia, «fa un cap com un tres quar-
tans». Després, seguia apuntant-li: «Manuel
Tarragó Romeu» i ell responia «parent
del Teró i del Tartareu».

I el xivarri anava creixent, mentre el
catedràtic ens parlava d'Anibal, d'Asdrú-
bal o d'aquells ilergetes que vivien, poc més
o menys, com els primers habitants d'Abi-
sinia o del Congo.

La classe d'història d'Espanya era una
sala rectangular amb una finestra al fons,
grans mapes per les parets i una esfera
armilar davant de la tarima. Des d'aquest
sitial, don Miquel Ferrer i Garcés, acciona-

va més que parlava, car la seva veu, tan fe-
ble i tan fadigada, apenes es podia oïr des
dels nostres bancs.

Al recordar ara amb recança, la imat-
ge de puresa i d'austeritat d'aquell vellet,
que molt sovint havia de prendre pastilles
per suavitzar-se la gola, no puc menys que
enviar-li, des d'aquestes quartel·les amara-
des d'un gran afecte, un salut espiritual
com una prova de l'admiraçió que sentiré
sempre pel bon càtedràtic i pel mestre de
la sana política federalista.

Un dematí, don Miquel, ens va expli-
car la batalla d'Ilerda, batalla primera de
la guerra civil entre César i Pompeu. Ell
ens digué que el fet es desenrotllà a la Ma-
riola, i, al saber-ho, vaig sentir tal fri-
sança, que aquella mateixa tarda vaig en-
filar aquell caminet del passeig de Boters,
que al costat d'un regueró mena vore-
jant horts, masies i un molí d'oli, al puig
Bordell, a fi de poder estudiar aquella lliçó,
bo i contemplant la pintoresca vall de la
Mariola.

Davant nostre, s'alçava l'alt planell, sec

i esquilat de Gardeny amb son castellet de juguina a la sinistra, mentre als peus del turonet s'extenia la joiosa vall amb aquesta joia arquitectònica a la dreta: *el pont de l'aigua i del vi*.

Era l'hora que el sol batia amb mes coratge. Des del meu recó, ombrivol, vaig començar a estudiar la lliçó, quan tot d'una em sento envaït d'un ensopiment i, obrint-se pas el somni, em deixà veure la batalla d'Ilerda.

* * *

Juli César, que acaba d'arribar a Ilerda, alça el seu campament a la Bordeta. A grans jornades havia vingut de Roma i encara repetia aquella expressió que va llançar al eixir de la Ciutat Eterna; «Anem ara a vencer un exèrcit sense general; després vencerem un general sense exèrcit.»

César—recordava jo—havia vençut al rei teutó Arisvist; al dels helvètics Orgetorig; i també als belgues, als aquitans i als gals, sobretot, a Vercingetorix en el setge remembrable d'Alèssia. Aquest llamp de la guerra, feu bastir un pont damunt el Saona en vint-i-quatre hores, i un altre de solidíssim damunt el Rhin, en deu dies, que va ésser l'admiració de tot el mon bàrbar. Això no obstant, el futur *imperator*, el del pas del Rubicó i el del *alea jacta est*, va romandre un bon grapat de dies assetjat per les aigües del Sícoris.

Els pagesos ilergetes, sorruts i mai-xants, esperaven copsar el resultat del llegat de Cesar a Marsella. Era sabut, aleshores, que posseïr el port de Marsella, era el mateix que tenir a la mà la clau de la conquesta d'Ibèria. Així, quan els ilergetes es varen assabentar que Dècim Brutus, llegat de César, havia entrat a la ciutat mediterrània, tement les repressàlies del futur amo del món, varen ajudar-lo amb homes, bestiar i queviures,

César, però, era un home de sort, puix el descens de les aigües del Sícoris va coincidir amb la victòria del seu llegat a Marsella.

Afrani i Petreius, dissortats d'aquestes noves que corren amb una rapidesa incomprendible, no pensaren en altre recurs que fugir a l'Espanya Ulterior. Allí Varró, comandava dues legions en un país estratègic i difícil de conquerir, i més quan no es comptava amb el costat dels fills del país.

Veia, en mon somni, a les legions pompeianes com al trenc de l'alba es dirigien al camí de Saragossa. Caminaven en petits grups i sense fer soroll, quan al arribar al peu de la muntanya de Gardeny foren sorpresos pels enemics que estaven emboscats a la marge dreta, dins la espesa arbreda. El llamp de la guerra, havia estat assabentat d'aquesta escapatòria pels seus espies, i, aquella nit passada, feu travessar el Sícoris a tota la seva força.

Davant la impensada embranzida, els braus d'Afrani resistiren el cop amb sang freda, i poc a poc, sense flaquejar, varen arribar a la vall de la Mariola.

César volia assolir prompte la victòria, per lo que disposà que Caius Fabius tallés la reraguarda enemiga, travessant al galop, amb tota la cavalleria, la muntanya de Gardeny.

S'esdevé al punt un desgavell indescriptible i una altra inundació pitjor que la del Sícoris sorgeix aleshores. Es una inundació de sang humana, vessada no se sap perquè, potser per enlairar a un home que serà capdill, dèspota i semideu tot en una peça.

Retrunyen al vent els clarins guerrers; les armes dringuen al pas de la refrega; les àligues i els penons suren sobre l'aigua; entretant, el sol, com si res no vegés de la

mortal desfeta, destrenava sa aurífica cabellera amb un somriure de cínica ironia.

La legió pretoriana d'Afrani havia sofert moltes baixes quan pujà escalonadament el turó de la Mariola amb l'intent de resguardar-se en els baluards d'Ilerda. En arribar al cim, el lloctinent de Pompeu caigué ferit per un malestruc dardell. Arrossegant-se el pretor per terra, renegant amb coratge per sa dissort, donava ordres als seus perquè fessin cara al enemic.

La sang vessada, però, posà un tel als ulls del general ferit, i aquest, després de rabioses convulsions, quedà sense coneixement.

Cesar, el dictador romà, entrà llavors triomfant a Ilerda. Al traspassar la porta de la ciutat conquerida, rondinava, sens dupte, aquesta expressió pròpia de tots els tirans:

Auf Cesar aut nihil.

* * *

Avui, després de dos mil anys, si poguessim ressucitar a Cesar, li preguntàriem:

—On va caure ferit Afrani? Va ésser en aquell hort bufó, de parets blanques, que s'alsa al puig Bordell i que te un xiprer de centinella a un costat?

Cesar s'estranyaria, no tant dels avions i dels superzepelins, dels cuirassats i dels canons, com de la palesa ignorància que hi ha a Lleida pel seu gran triomf. No hi ha avui a Lleida ni un carrer, plaça, rambla

ni rambleta, que fassi recordar aquest immortal fet d'armes als vianants. I això que hi ha uns noms que fan furor, com el carrer del Botxí.

Solament hi ha dos objectes—si no estic equivocat—que fassin recordar al present aquella famosa batalla, que la veurem descrita en tots els tractats d'història d'Espanya: una làpida que hi ha a la portaleda del n.º 23 del carrer de la Palma que parla d'una lliberta d'Afrani, que's deia, com ell, Lúcia Afrània; i, un monument que feu alçar en llur finca, el poeta lleidatà Roca Florejacs.

Hom diu que en aquest monument de Roca, hi ha escrites les paraules de Cesar: *Veni, vidi, vici*. Cal fer remarcar, però, que aquestes paraules no varen ésser dites aci, sino molt després, quan va passar a Orient a combatre al fill del rei del Conto anomenat Farnaces. Com voleu que ho digués aci, si va estar pròxim a morir-se de fam per la inundació del Sico-ris?

Que pensaria Cesar dels nostres pahers tan aimants de les heroicitats de Lleida? Què meditaria d'aquesta omissió dels nostres edils, quan estém tots anegats dins les aigües d'un feixisme universal?

Cesar no ressucitarà, no és fàcil, però, Déu vulgui, que no se'n dongui compte d'aquesta irreverència, el pontifex màxim i únic sucesor de Juli Cesar a la terra: Benet Mussolini!

M. SERRA BARTRA.

El camp de la jove

A J. Estadella Arnó

QUAN el Notari va acabar de llegir l'escriptura, va treure's, amb un gest de cançament, les ulleres i va deixar-les al damunt de la taula. L'Avi Pallí, després d'haver butxaquejat un xic, deslligà l'interminable beta de la cartera i posà al damunt de la taula un grapat de bitllets.

—Compti si hi son tots.

Mentre el Notari anava a fer-ho, la Jove s'atansà a la taula i, amb un gest ràpid, agafà els diners. Llavors diguè, amb veu agra:

—Abans de firmar, vull que tornin a llegir l'escriptura. No he entès be qui és que compra el camp.

El camp, les tres vessanes que es venia l'hereu de cân Guiteres, el comprava, segons l'escriptura, l'Avi Pallí, tal com havien tractat abans. Quan la jove va sentir l'explicació, insistí d'una revolada:

—Ja sabeu que no hi passaré pas. Qui compra el camp soc jo i el meu nom ha d'ésser a l'escriptura. Sinó, no farém res.

Prou que van provar de convèncer-la. Prou que l'Avi i el noi i el Notari i l'hereu Guiteres van sermonejar-la que tant se'n donava, que tot quedava a casa... La Jove va embutxacar els diners i se'n va anar cap a la porta.

Llavors, l'Avi Pallí i el seu fill van mirar-se porugament:

—Que et sembla, noi?

—Si, que hi voleu fer? Si ella ho vol així...

I mentre el Notari esmenava l'escriptura per a que els dependents la tornessin a estendre, van sortir del despatx l'hereu

Guiteres, l'Avi Pallí i el matrimoni. L'Avi Pallí era un homenàs de seixanta anys, alt, ferreny, net, de cara vermella, llavis moltsuts i barba blanca. La Jove era una bordegassa de trenta anys, colrada de sol i sapada com una euga de cria. El noi Pallí, escanyolit i geperut, era barbamec i els quatre cabells que tenia al cap semblaven un manyoc de cànem.

* * *

Al cap de poc temps d'haver-se casat, la Jove de cân Pallí es va fer la mestressa de la casa. L'Avi i els mossos es cuidaven de les terres i el noi anava tirant amb la seva poca salut; la Jove s'ho manejava tot, l'hort, el graner, l'aviram i els estables. Al cap de quatre mesos d'ésser a la casa, feia frescar a tots i tot ho havia regirat de cap per avall. Poc a poc, van anar a la seva butxaca les claus dels armaris i de les calaixeres, i fins aquelles unces que, quan era viva l'Avia, no es movien mai de l'amagatall que en Pallí havia fet vora de l'escó de là cuina.

L'Avi Pallí d'ençà que el noi era casat, que cada dijous anava a mercat a Figueres. Enganxava el «Moro» al carret i a mig matí se'n anava carretera enllà i no tornava fins a posta de sol. Mai duia res per vendre al mercat i mai no hi comprava res. Així i tot, cap dijous, que plogués ni que fes tramuntana, no deixava de passejar-se rambla amunt i rambla avall, de dinar al Comerç, de prendre una copa al «Bar Parisien»; cap allà a quarts de dues els seus coneguts ja no el veien més fins l'altre dijous.

La Jove, un dia, va emprendre al seu home:

—Tu, Joan, que hi va fer el sogre, els dijous, a Figueres?

—Que vols dir?

—Que va a mercat i no mercadeja; que quan en torna li demanes a quan và el blat de moro i et respon a tres quarts de quinze; que si hem de vendre els porcs, ens els venen a comprar a casa... I cada dijous el sogre se n'enduu un grapat de duros i en deixa a Figueres tres o quatre. I que això no pot seguir, vaja!

La Jove Pallí exercia damunt el seu home una dominació absoluta. Freturosa de sapiguer on anaven aquells diners, va manar-li que en parlés a l'Avi, i, l'endemà, En Joan va escometre al seu pare.

—I doncs, pare, us voldria demanar una cosa...

—Que... qué hi feu els dijous, a mercat?

L'Avi Pallí es va mirar al noi de cap a peus, amb un xic de sorpresa i amb un xic de llàstima. I de primer es va fer l'orni per tal que l'altre es claregés:

—No se pas què vols dir. Explica't.

—Si, ja us ho diré, és la Roseta que n'està estranyada que sempre que aneu a Figueres vos hi deixeu els quartos i mai no hi compreu ni hi vengueu res...

L'Avi Pallí no es va poder tenir el riure, i tot sacsejat, anava dient:

—Vàtua listo de noi, i que n'ets d'infe-liç! Vès, vès a dir a la Roseta que te un home que no hi veu de cap ull. I, doncs, que et penses que és un vell xaruc, el teu pare? Que no te'n recordes que fa cinc anys que vam enterrar la teva mare? Potser si que voldrieu que tot l'any fes de-juni!...

I, riu que riu, se'n va anar cap a l'era, àgil, fort, ben plantat, amb els ulls espur-nejants i la cara encesa.

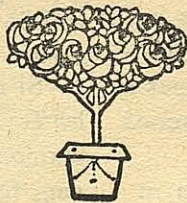
* * *

En Joan i la Roseta van tenir una conversa a càu d'orella. Quan van plegar d'en-raonar, ell semblava que tenia el gep mes gros que mai i no gosava aixecar els ulls de terra; ella tenia la cara reptadora i des-vergonyida.

Al cap de poc temps l'Avi Pallí ja no anava a mercat a Figueres; no el van veure més amunt i avall de la Rambla, ni entaulat al Comerç, ni xarrupant la copa de café, assegut a les voraries dels Bars. Pero seguia jovenàs i alegre com si hagués deturat el temps.

I quan van haver passat tres anys, la Roseta, la Jove de cân Pallí, va esdevenir la propietària de les tres vessanes de terra que es va vendre l'hereu Guiteres.

ALBERT DE QUINTANA.

Paraules

III

Càntir = Selló

LLECS com som en la matèria, no ens cap altre remei que acceptar com a bona la feina feta pels altres, en qüestió tan delicada com és la de l'ortografia nostra. La discrepància que poguessim oposar no tindria fonament prou sòlid on recolzar-se, ni nostra firma autoritat per avalar-la merescudament. Havem de rètre'ns al parer d'altri, i aquest parer és el que serveixen els homes que tenen el mestratge gramatical; podem en aquesta qüestió, com en tantes altres, ésser sols deixebles, i nostra suprema aspiració ha d'ésser la de practicar curosament les lliçons rebudes d'aquells.

No podem, però, sotmetre'ns tan plenament a altres aspectes de la qüestió gramatical. Ens referim a la que atany a la riquesa del lèxic. No podem ni podem mai avindre'ns a que des del plà de la Boqueria ens bandegin paraules tan precises en expressar una idea com és el nostre «selló».

Cada objecte deuria tenir dins de cada llengua una paraula precisa que el donés a conèixer. Poden acceptar-se, tot lo més, petites variacions gràfiques per una mateixa paraula, corresponent a les diferents modalitats fonètiques de les diferents comarques—com passa amb «selló» i «silló»—encara que estimem més convenient per a la precisió de la llengua arribar a un acord per a la gràfia única.

A Verdú, poble lleidatà, tenen una indústria florent. Producte de la mateixa son uns objectes de format distint, in-

confusibles els uns amb els altres, que hom batejà amb els noms—també diferents i inconfusibles—de «càntirs o canters» i «sellons o sillons». No fan «càntirs» i «cantirets». A Verdú podriàn fer «cantirs petits», de la mateixa forma que els usuals, i que nomenarem «cantirets»; com podriàn fer «sellons petits» que nomenarem «sellonets».

Si no asimilem al català el nostre «selló» i per designar aquest emprem la paraula «cantiret», com farem el seu diminutiu? Haurem de dir, en tot cas, «cantiretet», i, francament, no trobem pas el mot gaire eufònic.

Arà que acabem d'arribar de la recerca de paraules pròpies per designar en nostra llengua els castellans «acera», «arroyo» i altres, havent tingut de fer una adaptació o una creació, no han de voler, nostres escriptors, caure en el pecat de menysprear paraules tan significatives com el lleidatà «selló»; i menys han de volguer-ho els escriptors de nostres lleidatanes contrades.

Pensem, tots amb tots, que bandejar «selló»—en Fabra l'accepta en el seu Diccionari Ortogràfic fent-lo sinònim (creiem injustament) de càntir—equivaldria a bandejar el seu derivat «sellonera», pessa de fusta acollada a la paret, amb forats adequats per posar hi els «sellons» i substituir-lo per «cantiretera», si és que ha de servir per a posar els «cantirets».

Si nostra llengua ha d'ésser rica, com ho és donem circulació a nostra riquesa lexicogràfica, tot deixant que gent inculta vagi fent mofa de nosaltres al dir-vos que «bevem amb *silló*», volent dir amb *butaca*, amb *poltrona*. J. VILADOT PUIG.

Notes folk-lòriques

La llegenda de Dilagrassa

AQUEST poblet es troba al peu de la carretera que va de Tàrrega a Balaguer. Un dia jo passava per dit poblet, amb el meu avi com a company de viatge, i em va cridar molt l'atenció el veure que en dit poblet tinguessin el campanar tort, i, picat de la curiositat, vaig preguntar a mon avi com era que en aquell poble tinguessin el campanar tan tort, i em va explicar la següent historieta:

«En aquest poble, quan varen fer el campanar, un dia se n'hagué d'anar el director dels paletes, i com que ells no eren molt hàbils, per aqueixes coses, quan se'n varen adonar, el campanar era decantat cap a ponent, i ells, veient el perill que corrien, varen deixar el treball; però pel temor de no rebre alguna sumanta, tots cavilaren per veure si el podien redreçar per quan vingués el director, que estigués content. L'un discorria d'una manera, l'altre, d'una altra, i no trobaven la solució de l'assumpte, quan de sobte veuen que per la carretera venia un carreter molt trempat, tot cantant. Varen demanar-li una idea sobre el cas, i així ho feren.

—Escolteu, company, no us animaríeu en adreçar aquest campanar?

—Si, homes, molt fàcil.—

I tots l'escoltaren com si fos una divinitat

—Mireu—els diu:—agafeu totes les sogues del poble, i si no s'hi arriba s'hi posen les faixes de cadascú i es lliguen a dalt del cim, l'una darrera l'altra, i es fa una soga llarga, el més que es pugui, i després, es crida a tots els habitants, homes i dones, perquè vinguin a dar un cop de mà, i jo també us hi ajudaré.»—

I els va semblar que era una idea magnífica, i es proposaren de realitzar-ho. Agafaren totes les sogues i faixes del poble i feren un plegó, que tots acudíssin a estirar la soga, per veure si es podia adreçar el campanar, i tothom va anar-hi. La soga arribava fins a uns cinc cents metres més enllà del poble. S'agafaren tots fortament a ella, i el carreter dava ordres.

—A...a...a...a...munt!

I tots tiraven com uns mals esperits.

—*Bueno*, prou—digué el carreter;—deixeu-me anar a veure si s'ha adreçat gaire, i quan jo us faci senyals, hi torneu fins que jo digui prou.

—Està bé—li respongueren.

El carreter els jugà una mala partida. Se n'anà al front del campanar, i els cridà:

—A...a...a...a...munt!

I tots, tornaren a tirar com a diables, i el carreter encara els feia senyes que tressin més fort, i quan estaven ja tots rojos i amb arrugues a la cara de tanta força que feien, es trencà la soga de sobte, i tots caigueren de cul a terra, i com que és un poble de secà, avui aquell clot és una bassa d'aigua que se'n gaudeixen.

Passats de l'espant, i guarits tots els ferits s'adonaren que no havien guanyat res, perquè el campanar estava tort cap a llevant, i tots buscaven el carreter, però ja havia desaparegut.

I avui dia, el qui passi per allí encara pot veure el campanar tort i la bassa que varen fer, plena d'aigua.

Contada per mon avi, pagès analfabet de 70 anys d'edat, En Jaume Badia, natural de Monrgai

JOSEP A. BADIA.

De «Ressorgiment», de Buenos Aires.

Llibres i Revistes

Llibre d'elogis a la ciutat petita.—Josep Aràn Horts.

Pròleg de J. Estadella Arnó. Il·lustracions de F. Oltra. Llibreria de R. Urriza, Lleida.

Només de veure'l ja se us fa simpàtic. Les nostres llibreries totes li han destinat un lloc visible a l'aparador des d'on crida l'atenció del vianant amb el somriure verd de la portada, i resulta agradable per la punta de contrast que formen les lletres roges i netes.

Quan l'enceteu, flaireu tot seguit que sota l'aparència d'aquesta universal denominació de «Ciutat petita» hi ha una ciutat: Lleida.

A cada reconada de paràgraf hi descobreu un tret; a cada descripció, un paisatge; sota cada nom arbitrari, un personatge de carn i ossos amb el qual hi hem parlat i fins i tot hi hem teixit alguna anècdota. La democràcia de les ciutats petites, com la nostra, permet això i molt més encara.

Tot, però, molt discret, molt enraonat, dit en els termes d'una aplomada mesura.

L'autor ha tingut gran cura de desfigurar tots els detalls i totes les minucies de fàcil identificació, deixant només la moteta indispensable de substància real per bastir els capítols.

Es un llibre mansuet; no hi ha ni el desig de dir grans coses ni de frapar per la profunditat irònica de les concepcions o dels personatges. Tot ell és desenrotllat en un plascèvol estat d'ànim que ha permès l'adducció de les qualitats i els defectes de la ciutat petita i les gents llurs, sense ganes d'evidenciar-los ni de punxar més enllà de l'epidermis.

L'autor haurà aprofitat aquests parèntesis de l'ànima, que son com un recer de llums suaus, on tot resulta escaient, i la malícia i el neguit quotidià es deixata en el no rés, i llavors haurà traslladat al paper el garbell de les observacions ciutadanes—algunes d'elles molt encertades—que formen el llibre. Es per això que res no hi és dit amb el to sagnant o simplement persigollejador de mantes coses com hostatja la ciutat petita.

Hi ha una blana bonhomia i això ens l'ha fet simpàtic.

Cal reconèixer que hi ha un noble esforç de llengua, ço que és molt d'elogiar en la producció del Sr. Aràn, poc avesat a sucra la ploma en el lèxic vernacular.

Les il·lustracions mereixen, per contra, un pietós silenci.

—
TRACTAMENT QUIRÚRGIC DE LA LITIASI BILIAR, pel Dr. E. Ribas i Ribas.—Volum 10 de «Monografies Mèdiques.»

Cap meige de la nostra terra no ignora la gran experiència del Dr. Ribas i Ribas en cirurgia general. L'obra meritíssima d'aquest gran treballador, ve reflexada mestrívolament en el volum que ens ocupa. Quan s'ha tingut els seus mestres, quan s'ha operat milers de ventres i bufetes biliars, quan es té un cap tan clar com el Dr. Ribas, es poden escriure les 64 planes d'aquesta monografia, com ell ho ha fet: això és, contribuint molt al perfeccionament de la tècnica i al esclariment dels grans problemes que l'acompanyen.

—
L'amic de les Arts.—Aquesta admirable publicació cada dia es presenta més completa. Representa un tipus gairebé únic a la nostra terra on l'art i la literatura d'avantguarda hi tenen un portaveu seriós.

Vegeu el n.º 17, i en les 22 planes de text hi trobareu articles interessants i reproduccions de quadres de les escoles més avançades.

La tasca de la Redacció de «L'Amic de les Arts» representa un esforç altíssim en el panorama de l'espiritualitat catalana.

—
Revista d'Olot.—Resulta molt interessant l'extraordinari que ha publicat amb motiu de la Festa Major. Hi ha un acord de prestigioses signatures i bon nombre de dibuixos i reproduccions d'art.

Es força simpàtica, per altra banda, la figuració del quadre de redactors de la Revista. Aquesta joventut inquieta que sent l'agre de les coses de l'esperit i té ànims per treballar en revistes, ens omple el cor d'esperança.

Que sigui per molts anys.

—
Poble Nou.—També s'ha lluit amb l'extraordinari de Festa Major. Es d'una presentació excel·lent, i el bon text i el crescut nombre de dibuixos i caricatures li donen força amenitat i interès.

Felicitem l'esforç dels simpàtics poblenovins.

Plans dels que comencen

Tarda autumnal

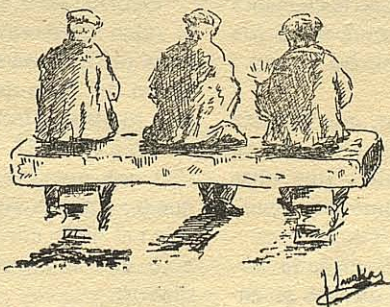
*Encara la tarda és molla,
—ha plogut aquest mati—
hi ha una gota que sorolla
com un pèndol cristallí*

*al llom d'una fulla verda;
passa una alenada gerda
que estarrufa el faldelli
d'una minyona poruga;
una carnal pampalluga
s'ha ensenyorida de mi.*

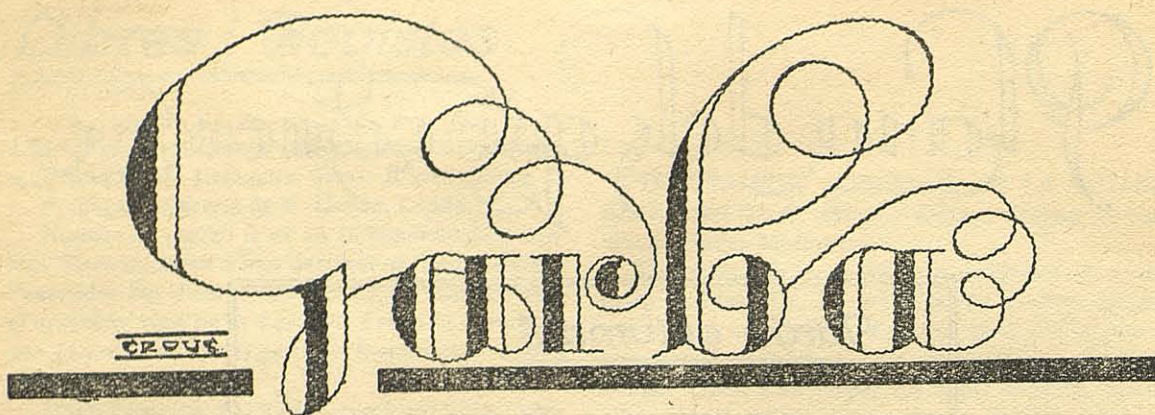
*Però em diu la tarda molla
que no siga arravatat;
cuito d'aigualir la folla
pampalluga que ha soprat*

*el meu ànim mogudís...
Tarda autumnal, melangiosa,
la carn, sota teu és fosa.
Veus? torno al teu encant, submís.*

ANTONI R. FORCAT.

Apunt del natural.—Dibuix de J. Sanàbria.

Lleida monumental

Així titula Joan Sacs un article aparegut en les columnes de *La Publicitat*, edició del dia 20 d'aquest més.

L'articulista mostra un gran interès pel patrimoni artístic lleidatà i, des de fa una temporada, s'ocupa insistentment dels nostres vells monuments.

La trista avinentesa que ha fet girar els ulls a l'amic Sacs vers les nostres pedres ancestrals ha posat, també, a la seva ploma, mots damnatoris als lleidatans que ell creu en sa totalitat impassibles davant les malvestats practicades arreu arreu dels nostres monuments.

Cal que sàpiga, però, l'amic Sacs, que no tots els lleidatans han arronçat les espatlles davant les profanacions que avui i ahir s'han intentat de fer, i algunes, malauradament, han arribat a perpetrar-se a les nostres esglésies, convents i edificis civils. Cal que sàpiga les enèrgiques protestes i mogudes actuacions que cada una d'aquestes temptatives ha costat, algunes de les quals, han arribat a aconseguir la salvació de monuments dels que avui ja no se'n comptaria gall ni gallina.

Cal que sàpiga, també, la part sinceríssima que en l'actual afer de l'Açuda prengueren certs elements adduint raons de tots els ordres perquè no li fos ensorrada la nau que tan d'enrenou ha mogut i mourà.

Fóra, així mateix, molt convenient, que hagués esment, el Sr. Sacs, de l'enorme facilitat que troben certes gents per passar d'una opinió a una altra d'oposada, cosa que en l'enfonzament de l'Açuda potser ha contribuït a que fos portat a cap.

Probablement, el Sr. Joan Sacs, frenaria la sornagueria sulsidora, i localitzaria els dicteris si en-

trés en coneixement de les gestions pretèrites ciutadanes i hagués una fixació exacta de les actuals.

Ací, ningú, que nosaltres sapiguem, i cregui l'amic Sacs que la importància del fet ens ho haguera fet conèixer, no ha trobat diners per penjar un «carillon» al campanar ni tan solament s'ha determinat de penjar-li-ho. Ací s'ha parlat de la col·locació d'un rellotge a la torre de l'antiga Seu, sense que hom sàpiga, ara com ara, com serà. Creiem que no naixeràn veus a darrera hora propugnant l'existència d'un rellotge al nostre cloquer... Fins ara hi ha estat; hi és necessari. Hi ha propòsit de que sigui el poble qui el pagui. Ell podrà ésser, doncs qui l'elegeixi. Creiem, per tant, més encertada una proclamà d'avís i d'orientació perquè hi sigui col·locat un rellotge que no desdigni al costat d'aquelles velles pedres, que llançar unes paraules al vent sense saber el vertader sentit de ço que es va a fer. Respecte a l'enfonzament de l'Açuda, en la nostra darrera edició deiem ja el que havíem de dir perquè l'opinió, tant de dins com forana, no incorregués en la simplicitat de creure que Lleida s'havia plegat de mans, davant la pèrdua de la nau. Allí podrà peixar-hi el Sr. Sacs alguna dada que pot contribuir a calmar la seva noble indignació.

Ocorre, però, que molts cops, les protestes no hi valen res davant de certes ordres o actituds, segons per qui son determinades. I en aquest cas, ja sap el Sr. Sacs que per bé que la protesta resti en peu, lo altre sofreix la malvestat.

Això és així.

I ara, nosaltres no hi trobem inconvenient en que les collites siguin bones, el clima sigui agradós i el diner corri abundant... Només caldria que això ens manqués per fer més negra la nostra dissort.

Es molt d'agrair l'interés del Sr. Sacs per les nostres coses, però fora més considerat si respongués a un sentit més extricte i més fidel d'informació.

De pas

De retorn d'un llarg viatge per Espanya i Portugal ha estat unes hores a la nostra ciutat el Dr. Pla i Armengol, a qui hem tingut ocasió de saludar.

Ha catalogat un recull d'impressions molt notables del viatge, algunes de les quals, hem pogut escoltar en el transcurs de les curtes hores que ha estat entre nosaltres.

El laboratori absorbeix la quasi totalitat de les activitats del Dr. Pla i Armengol, fins a l'extrem de no poguer dedicar, com voldria, una part d'atenció a altres aspectes que també li son cars.

Sabem que l'Associació de Metges de l'Havana li ha fet la comanda de donar unes conferències sobre tuberculossi, en aquella capital, cosa que per tractar-se de la seva especialitat li sedueix.

El pintor Viladric

Coronat amb els llorers de la glòria, ha retornat de terres americanes aquest artista nostre, jove i ardit.

Els dies viscuts en aquelles llunyanes terres li han estat pròdigs. En la lluita empresa per escalar les cimes difícils de l'art no s'ha quedat pel camí. Viladric, avui, ple i considerat, bombejat per la crítica i emparat per la solidesa del seu art ha retornat ací per fixar-hi la residència.

Fraga, la títica, li ha obert els brassos amorosos i allí pensa l'artista continuar la seva obra entre les parets solemnes del castell que l'estatja i l'ampla naturalesa que l'envolta.

Una doneta gentil compartirà les hores inquietes de l'artista. Viladric s'ha casat.

Així anirà treballant, bastint la seva obra per ésser presentada als mercats d'Amèrica, llocs on s'espera sempre amb veritable interés.

Lleida veu amb goig la gloriosa carrera de l'artista seguint-la pas a pas.

Del concurs d'autòmibus

Han estat obertes els plecs del concurs d'autòmibus que l'Ajuntament tracta d'implantar a la nostra Ciutat.

Dues foren les proposicions presentades, una signada per Artur Mor i l'altra per Llucià Fargas.

La Corporació s'ha pronunciat a favor de la d'Artur Mor.

Ara cal, només, que s'enllesteixi el material per posar-lo tot seguit en circulació. Hom creu que en el breu termini de quatre mesos, tot estarà a punt.

La ràpida creixença que experimenta Lleida, comença a exigir un servei de la naturalesa del que es tracta.

Col·lecció numismàtica al Museu

Ha passat a enriquir el Museu Arqueològic la col·lecció numismàtica recollida pel qui fou distingit metge d'aquesta ciutat, Dr. Marian Perez de la que n'eren guardadors en l'actualitat els Srs. Martinez i Perez.

Han fet les gestions d'adquisició, en representació de Monuments Històrics i Artístics d'aquesta província, els Srs. Fontanals i Villalonga.

Feia ja algun temps que hom acaritava la idea de poguer traslladar al Museu la magnífica col·lecció de referència.

Ara, bon punt sigui colocada en una vitrina exposada, se li destinarà un lloc, exposant-la a la consideració i a l'estudi dels visitants.

L'«Orfeó Català a Tàrrrega

Tàrrrega, aquesta admirable població veïna, anuncia per d'ací breus dies un concert a càrrec de l'Orfeó Català.

No és pas molt lluny encara que la mateixa ciutat rebé la visita de l'Orquestra Simfònica de Madrid.

Aquest abrandat esperit targarí, tant atent a totes les manifestacions de la seva vida, tan curós de les seves activitats i sempre tan disposat al sacrifici per tal de poguer proporcionar-se esdeveniments d'alta significació artística i cultural, ho evidencia novament en aquesta ocasió.

La visita de l'Orfeó Català a Tàrrrega honora llurs habitants en gran manera. Únicament un entusiasme ungit per les coses altes es capàs d'aconseguir resultats d'aquesta naturalesa. I Tàrrrega ben bé pot adjudicarse la possessió d'aquest entusiasme.

Per la creació d'una Escola de Periodistes

Nostre car amic, el professor d'Història de l'Escola Normal de Mestres d'aquesta ciutat, Sr. Josep Pinyol, ha estat nomenat ponent per a estudiar la creació d'una Escola de Periodistes, segons la idea exposada pel President de la Federació de la Premsa Catalano-Balear, Sr. Ribera-Rovira, en el V

Congrés que acaba de celebrar-se a la nostra ciutat.

No dubtem de l'amor que posarà el Sr. Pinyol en la seva ponència, tan per tractar-se d'un problema cridat a assolir un fort interès com per la bona disposició amb que ell tracta sempre les coses que entren en el radi de la significació cultural.

Un calaixó de sastre

Aquest i no cap més és el nom que mereix el Mercat de Sant Lluís.

Hom l'ha habilitat per mil coses diverses. Acaba de perdre la forma i el que és pitjor, el caràcter. Aviat hi trobarem de tot menys mercat. Els maóns presenten llargues estibes embossant-lo. Mai no haguera sospitat ningú la multitud d'aplicacions que hom li ha determinat. Primer en servàren un troç per Museu; poc a poc hi han anat posant el rellotge de casa la Ciutat, un mercat de grans particular, un lloc de venda de menuts de l'escorxador, un departament per a la venda de peix, quedant, amb tot això reduït el mercat de verdures a un recó.

Sembla que amb aquesta gamma d'utilitats el Mercat no dona més de si, no és cert? Doncs bé, ara hi fan una estafeta.

No ens sabem explicar aquest afany d'amuntegament. Sembla com si a Lleida no hi hagués esgambi perquè tot s'apliqui al gep del Mercat de Sant Lluís.

Ara, però, si rés de nou pensa col·locar-hi l'Ajuntament, haurà de bastir-hi un pis, car el que és a planta baixa ja no hi cap ni una minsa punta d'agulla...

Establiments que em- :: belleixen la ciutat ::

Tal és el que suara ha inaugurat el Sr. Lavaquial.

El gust del Sr. Lavaquial és una d'aquelles coses indiscutibles en el radi de la nostra ciutat.

Ja en l'establiment anterior al de recent inauguració havía arribat a aconseguir que la gent, al passar per la Placeta de la Paherfa, es deturés a contemplar l'aparador, com obeint la força d'un costum arrelat.

L'aparador de la Joieria Lavaquial ha estat tot-hora una escola de gust i distinció.

Hi han avui, a Lleida, coses admirables en aquest sentit. Els nostres comerciants van trobant aquest agermanament de la utilitat i l'exquisida forma de

mostrar-la al públic. Les ciutats hi guanyen; l'esperit ciutadà se'n beneficia també, car troba en la riquesa i la gràcia dels aparadors una escola gratuïta del refinament de gust.

Anotem, en honor del Sr. Lavaquial, que ell ha estat un dels primers lleidatans que se'n ha preocupat i amb més encert.

L'establiment que acaba d'obrir és d'un bon to i d'una galanura remarcables.

La riquesa d'objectes dona el màxim rendiment, ordenats en els aparadors que tenen la forma de àgils i pulcres vitrines mostrades al públic com una exposició permanent.

Nosaltres felicitem aquest bell gest del Sr. Lavaquial car entenem que contribueix a la dignificació d'un aspecte de la vida ciutadana.

Tresor pictòric a Albelda

Hem recollit el rumor que a la veïna població d'Albelda hi ha un tresor pictòric poc conegut per la gent que es dediquen a fer recerques d'aquesta naturalesa.

Segons la versió recollida, es tracta d'un parell d'obres de Van-Dic de regulars dimensions les quals juntament amb tres o quatre teles més d'un deixeble català de l'eminent mestre, nomenat Dalmau, son estretament guardades a la Sacristia de l'Església Parroquial d'aquella població.

No sabem que hi deu haver de cert. Fora, de totes maneres, interessant de comprovar el que hi hà de cert.

Salvi
els
seus
ulls!

L'IRIDAL col·liri científic, guareix totes les malalties dels ulls. Un flascó 6 pessetes a totes les Farmacies. Demanéu l'interessant opuscle «Las enfermedades de los ojos» i us serà remés gratuïtament dirigint-vos a
J. URIACH i C.^{ia} S. A.
Apartat 632 = = = BARCELONA.

Farmàcia i Laboratori

— DE —

TARRAGÓ I RIBELLES

**Anàlisis Químics
Investigacions Clínicas**

Major, 70 - Telèfon 123
LLEIDA.

**TALLER DE REPARACIÓ
I CONSTRUCCIÓ DE
MAQUINARIA**

RAMÓN GONZALEZ

CARRER CLAVÉ, NÚM. 23
LLEIDA

Relotges de torre MORÓN.

Caramels "L'ARC"

DEMOCRACIA, 26

LLEIDA.

J. Castellví Miró

Es serveixen tota
mena d'articles per
a tots els esports.

Major, 27 i Blondel, 14 - Tel. 244
LLEIDA.

llanes i Miraguano

Borres - Crin vegetal i tot
el referent al ram de Matalasseria

Francesc García

Es confeccionen Matalassos
de totes menes a domicili

Màquina especial
per ablanir llanes i borres

Magatzems: Carrer, Nort, 5

..... Telèfon, 65

Apartat Correus, núm.º 40

Lleida.

Llista d'adreces útils que recomanem

Acadèmies de Comerç

ACADEMIA MARTINEZ.—Comptabilitat - Comerç - Idiomes.—Rambla de Ferran, 36-2.º - Lleida.

Cafés i Bars

GRAN CAFÉ DEL COMERÇ. — R. Ferran, 2 Lleida.

BAR L'AS. — Berenars econòmics, Rambla Ferran, 15-Lleida. Telèfon 350-(Enfront de Correus).

Cases de Canvi

M. SALA ROURE. — Rambla Ferran, 4, pral. - Telèfon, 518 - Lleida.

Col·legis

ESCOLA BALMES.—Primera Ensenyança - Batxillerat i Magisteri.—Rambla Ferran 36-2.º - Lleida.

Corredors de Comerç

ENRIC BORRÁS MELGOSA. — Clot de les Monges, 8 pral- 2.ª - Telèfon, 499 - Lleida.

MARIUS SOL MESTRE. — De 10 a 1, Banc d'Espanya - Rambla d'Aragó, C., entressol - Lleida.

Electricistes

CLAUDI BAIGET.—Maquinària i materials elèctrics, vendes al major i detall. — Plaça Llibertat, 2 Telèfon, 38 - Lleida.

OCTAVI PEREÑA. — Màquines i material elèctric. - Baixada de la Trinitat, 6 - Lleida.

MIQUEL RIBELLES.—Fars i instal·lacions elèctriques per a llum i força. - Parallamps, Acumuladors, Transformadors i Reparació de Gramòfons. - Clavell, 5. - Lleida.

Farmàcies

TARRAGÓ I RIBELLES.—Anàlisis Químics i Investigacions Clíniques. - Major, 7 - Lleida.

Ferreteries

JOSEP ALMACELLAS. — Porxos de Baix, 11 i 12. - Lleida.

Fusteries

EDUARD ORÓ. — Carrer Ramón Castejón, núm. 13. - Lleida.

MOBLES FREXANET. — Rambla de Ferran, núm. 37. - Lleida.

Impremtes

SEGELLS DE GOMA.—J. Esteve, Cavallers, 4 Lleida.

IMPREMTA PAGÉS. — Avinguda Blondel, 33 Lleida.

Llevadores

MERCÉ BUSQUETS. — Professora en parts i Cirurgiana. - Villa Solé (enfront del Teatre Camps Elissis). - Lleida.

Llibreries

CASA BENET.—Llibreria i Objectes d'Escriptori., Llibres de tota mena en català i castellà, Màquines d'escriure «Underwood». P. Sal. 7 - Lleida.

Merceries

EMILI DURÓ SOLANES.—Magatzems de Merceria i novetats. - Plaça Sal, 8 - Telèfon. 302. Lleida

Metges

E. TWOSE. — Especialista en enfermetats de la boca i dents. - Telèfon, 367. - Plaça de la Sal, 17 principal - Lleida.

Mosaics

FRANCESC NADAL. — Fàbrica de Mosaics (la més antiga de la Capital) Passeig de Prat de la Riba. - Telèfon, 546. - Lleida.

Música i Pianos

JOAN GUARRO.—Cavallers, 65. - Lleida.

Procuradors

FRANCESC MATEO MONTULL.—Procurador dels Tribunals.—Major, 7, 1.º - Lleida.

Recaders i Transports

LA PALLARESA. — Agència de Transports. — Carrer Cabrinetty, 15 - Lleida. - Telèfon, 232.

R. SETÓ I FILLS. — Recaders directes i diaris a Barcelona en combinació amb les poblacions més importants d'Espanya. - Barcelona: Montlleó, 217. - Lleida: Estererfa, 4.

Tallers

CICLES MAZARICO. — Bicicletes varies marques. - Accessoris, Vendes al comptat i a termini. Rambla de Ferran, 11. - Lleida.

JOAN VILA.—Tallers de Fundició i Maquinària. Cardenal Remolins, 8 - Telèfon, 107. - Lleida.

Tocineries

RAMÓN FARRÉ.—Tocineria. - Especialitats en pernills i embutits. Carme, 62, Telèfon, 300 - Lleida.

IMPREMTA "JOVENTUT"

Treballs de tota mena

Blondel, 7 LLEIDA.

"La Industria Leridana"

Fàbrica d'Anissats

LICORS - XAROPS - SABÓ - OLIS D'OLIVA I DE BRISA

≡ **P E R E M O R** ≡

Especialitats de la Casa «ANIS MOR» i Gran Licor Estomacal «WILSON»
Agent exclusiu del Xampany «MONTANER»

Destileria y Fàbriques: CARRETERA DE BARCELONA.—Despatx: CABRINETY, 30

TELÈFONS. } Despatx, 56.
Fàbriques, 228. LLEIDA

E. MIAS I CODINA

ENGINYER INDUSTRIAL

Hores de despatx de 1 a 2 i de 5 a 7.

Major, 15, principal 1.º

LLEIDA

Telèfon, número 476.

CARLES I LLUIS GENÉ

COMISSIONATS PRINCIPALS

De la companyia de segurs contra incendis LA CATALANA

Blondel lletra E, 1.º

LLEIDA

Telèfon núm. 259

J. GIGÓ

CONSTRUCTOR
 D'OBRES

Telèfon 427

ACADÈMIA 10 LLEYDA

Es aquí

ahon per pocs diners comprareu els millors CALÇATS i els models mes ELEGANTS

CALZADOS LA GRAN VIA

RAMBLA FERNANDO 1 y 3